

natuurpunt

Natuurpunt

PRIORITEITEN

25 mei 2014

Vlaamse Verkiezingen

www.natuurpunt.be/verkiezingen

Dit memorandum is een publicatie van Natuurpunt.

Contact

Wim Van Gils – Natuurpunt Dienst Beleid

wim.vangils@natuurpunt.be

015/29.72.20

V.U. Chris Steenwegen, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Inhoudstafel

Introductie	3
Natuur als buffer en verkoeler	5
Natuurgebieden en soorten	9
Natuur en landschap	14
Natuur voor iedereen	20
Bijlagen	24
Referenties	25

Introductie

Op 25 mei 2014 kiezen we voor een nieuw Vlaams parlement en zal er nadien een nieuwe Vlaamse regering aantreden. Vlaanderen blijft voor grote uitdagingen staan: een begroting in evenwicht, een regio waar het goed leven, werken en ondernemen is, een gezond en veerkrachtig leefmilieu. Ook voor natuur liggen er heel wat uitdagingen op de plank. Natuurpunt beschrijft in dit memorandum voor de Vlaamse verkiezingen van 25 mei 2014 concrete maatregelen voor meer natuur met haalbare en meetbare doelen die win-winsituaties opleveren over de sectoren en beleidsdomeinen heen.

Natuur is zoveel meer dan planten en dieren. Economie, tewerkstelling, gezondheid, water, erfgoed en toerisme winnen allemaal bij meer natuur. Natuur maakt mensen gezonder en creatiever, zorgt voor een omgeving waar het goed wonen is, zwingelt de economie en werkgelegenheid aan en is de goedkoopste bescherming tegen hittegolven en wateroverlast. Elke euro die we investeren in natuur verdient zichzelf vele malen terug.

Investeren in natuur is de beste bescherming tegen klimaatverandering

De regenbuien zullen in de toekomst heviger worden, waardoor het risico op overstromingen toeneemt. **Door te investeren in natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts houdt de Vlaamse regering onze huizen en bedrijven droog.** Natuur houdt water vast in de bodem, waardoor het vertraagt afstroomt en wateroverlast en -schade vermeden worden (het schadeherstel na de overstromingen in 2010 liep op tot 100 miljoen euro).

De zomers worden heter en ook het aantal hittegolven neemt toe. Die extreme temperaturen zullen we vooral in steden voelen, omdat de warmte moeilijker weg kan. **Door te investeren in grote oppervlaktes natuur en water in en rond steden kan de Vlaamse regering de temperatuur gevoelig naar beneden brengen.** Die verkoeling is niet alleen aangenaam, ze doet de energierekening dalen en redt ook levens (het aantal slachtoffers door de hittegolf van 2003 wordt voor België geschat op 1230 mensen).

Investeren in natuur doet de lokale economie draaien

Het aantal kortbij uitstapjes zit in de lift. Fietsers en wandelaars trekken het groen in om even de drukte van de stad te ontvluchten en te genieten van het landschap en de natuur. **Door te investeren in nabije en bereikbare natuur doet de Vlaamse regering haar**

inwoners bewegen en zwengelt ze de lokale economie aan.

Natuur trekt mensen aan. Dagtrippers en toeristen bezoeken cafeetjes op, eten onderweg een ijsje of stoppen bij een lokale brouwer. Ze zijn een belangrijke bron van inkomsten voor de lokale horeca en kleinhandel, bieden duurzame en kwaliteitsvolle tewerkstelling en creëren kansen voor ondernemers.

Investeren in natuur houdt mensen fit en gezond

In Vlaanderen kampt 25% van de inwoners met overgewicht en 30% van de werknemers met stressklachten. Natuur doet bewegen, werkt kalmerend en is het beste medicijn tegen die welvaartsziekten. Ook de luchtkwaliteit stijgt aanzienlijk in de buurt van natuur omdat bomen en struiken fijn stof wegvangen. **Door te investeren in meer natuur stimuleert de Vlaamse regering haar inwoners om te bewegen en houdt ze de gezondheidskosten betaalbaar.**

10% meer natuur op één kilometer van de woning doet de ziektelast dalen met meer dan 200 euro per inwoner of meer dan 3% van de totale ziektelast.

Investeren in natuur brengt wilde soorten terug en beschermt ze

Vlaanderen is de meest natuurarme regio in Europa en ook de kwaliteit van de Vlaamse natuur is laag. Een derde van de planten en dieren heeft het moeilijk om te overleven in Vlaanderen.

Door te investeren in grote aaneengesloten natuurgebieden en extra maatregelen te nemen voor soorten beschermt de Vlaamse regering ons natuurlijk erfgoed. De inspanningen van de afgelopen jaren laten zich ook zien: heel wat wilde dieren zoals de otter en de bever zijn terug van weggeweest en zijn graag geziene gasten voor mensen die van de natuur houden.

Natuurpunt vraagt de nieuwe Vlaamse regering om de winsten van meer natuur te verzilveren en een geïntegreerd natuurbeleid te ontwikkelen dat over de verschillende beleidsdomeinen heen gaat. Het Pact 2020 geeft heel wat handvaten, maar de doelstellingen voor natuur blijven grotendeels onuitgevoerd. Natuurpunt kiest in dit memorandum voor meer natuur met haalbare en meetbare doelen die win-winsituaties opleveren over de sectoren en beleidsdomeinen heen.

Wij zijn ervan overtuigd dat Natuurpunt een krachtige partner voor de Vlaamse overheid is om die doelen te realiseren: dankzij onze vrijwilligers, sociale werkplaatsen en professionele medewerkers beschermen en ontwikkelen wij een groot deel van de Vlaamse natuur en stellen die open voor iedereen die wil genieten van rust en schoonheid.

Natuur als buffer en verkoeler

Focus

- * **De Vlaamse regering realiseert tegen 2019 het blauw-groene netwerk. De uitvoering van SIGMA, rivierherstel Leie en Maasvallei wordt verder gezet. De acties uit de bekkenbeheerplannen worden uitgevoerd en via de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen (2015 – 2021) wordt extra ruimte voor rivierherstel gecreëerd. De ontwikkeling van natuur in beekvalleien wordt extra gestimuleerd.**
- * **De Vlaamse regering maakt in samenwerking met de centrumsteden een actieplan natuur en groen in de stad op met maatregelen specifiek gericht op wateropvang en het temperen van het hitte eiland effect.**

Achtergrond

Periodes van extreme hitte en hevige regenbuien. Dat is wat we in Vlaanderen mogen verwachten door de klimaatsverandering. Zowel de winters als de zomers worden warmer. De thermometer zal tegen het eind van deze eeuw een temperatuur aanduiden die 2,4 tot 7,2 °C hoger ligt en in de zomer krijgen we steeds meer hittegolven te verwerken. De zeespiegel stijgt met 20 cm tot 2 m en ook overstromingen door hevige onweer nemen toe (KMI, 2009). We zullen de klimaatswijziging moeten indijken (klimaatmitigatie), maar we moeten er ons ook aan aanpassen (klimaatadaptatie). Vooral in steden, waar de bebouwing zeer dicht is en er weinig natuur is, zal de klimaatsverandering zich laten voelen. Steden warmen sneller op en koelen trager af (het is er gemiddeld 3 °C warmer dan op het platteland). Zo ontstaat het **hitte eiland effect**. De Vlaamse bouwwoede en uitdijende verstedelijking zorgt er bovendien voor dat bij hevig regenweer, de bodem het water niet kan vasthouden en de riolen het water niet kunnen slikken. Het stroomt in een ijlt tempo af naar lager gelegen gebieden, waardoor het risico op overstromingen toeneemt. Investeren in natuur is de beste bescherming tegen de klimaatsverandering. De meest efficiënte en vaak goedkoopste oplossing om periodes van aanhoudende hitte, overstromingen en wateroverlast het hoofd te bieden is door de natuur in te schakelen.

Natuur als klimaatbuffer

De ruimtelijke planning en de plaats van natuur, groen en water hierin, zijn van onschatbare waarde om de hitte- en overstromingsproblematiek aan te pakken.

Groen verkoelt. Planten en bomen zorgen voor schaduw, houden minder warmte vast en koelen de lucht door verdamping. Ook waterpartijen bufferen de warmte. Als algemeen principe geldt: hoe groter de oppervlakte natuur en water hoe groter het koelend effect. Natuur en groen zijn niet alleen goed als natuurlijke verkoeler, ze houden ook water vast in de bodem. Waardoor het vertraagd afstroomt en wateroverlast en overstromingen vermeden worden. Meer ruimte voor natuur en water tempert de kosten van infrastructuur voor waterafvoer en vermijdt schade door overstromingen. In de stad zorgen groene infiltratiezones zoals parken, stadsbossen en groendaken ervoor dat er tot één derde minder water afgevoerd moet worden. Waterpartijen en groene infiltratiezones vangen water op. Ook natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts vormen een wateropslagtank bij hevig regenweer en beschermen bedrijven en huizen in lager gelegen gebieden tegen overstromingen.

Groen, natuur en water hebben ook andere voordelen: de energiefactuur daalt doordat er minder gekoeld moet worden, ze vangt fijn stof af en is een natuurlijke geluidsdemper. Maar natuur is ook de thuis voor heel wat onverwachte soorten. Meer en meer soorten zoeken hun weg naar de stad, denk maar aan de winkelende bever in het stadscentrum van Leuven of de slechtvalk in de Sint-Baafstoren in Gent.

Natuurpunt vraagt

1. De Vlaamse regering realiseert tegen 2019 het blauwgroene netwerk:

- Uitvoering van het SIGMA-plan: fase 1 en fase 2-projecten uitgevoerd, uitvoering fase 3-projecten opgestart
- Sigmaproject Demer: in uitvoering tegen 2020
- Uitvoering rivierherstel Leie
- Uitvoering en uitbreiding rivierverruiming en natuurherstel in de Maasvallei
- Uitvoering van de acties in de huidige bekkenbeheerplannen voor oeverzones en overstromingsgebieden (bvb in de zogenaamde “speerpuntgebieden”)
- Opnemen van nieuwe acties in de stroomgebiedbeheerplannen 2015 – 2021 om de natuurlijke overstromingsgebieden in de valleien te versterken.
- De ontwikkeling van natuur in beekvalleien wordt extra gestimuleerd: op veel plaatsen zijn de afgelopen decennia natuurreservaten opgericht in en rond beekvalleien. Die evolutie verdient extra stimulansen, zowel vanuit het water- als het natuurbeleid.

- 2. De Vlaamse regering maakt in samenwerking met de 13 centrumsteden een actieplan natuur en groen in de stad op met maatregelen specifiek gericht op het opvangen van hemelwater en het temperen van het hitte eiland effect. Ook andere voordelen van natuur en water worden maximaal in de plannen geïntegreerd: versterking van biodiversiteit, geluidsdempende maatregelen en maatregelen om fijn stof tegen te gaan. Voor 2016 wordt er gestart met de uitvoering van de actieplannen. Er worden 5 proefprojecten opgezet voor kleinere gemeenten.**

De gevolgen van de klimaatsverandering zullen vooral voelbaar zijn in grote steden met een beperkte oppervlakte natuur. Door steden te ondersteunen bij het opmaken en uitvoeren van een actieplan natuur en groen wapent de Vlaamse Overheid haar steden pro-actief tegen overmatige hitte en wateroverlast.

- 3. De Vlaamse regering verplicht vanaf 2016 de aanleg van 10% groenblauwe infrastructuur in stadsontwikkelingsprojecten.**

Vlaanderen heeft de hoogste bebouwingsgraad in heel Europa (27%). Vooral in steden zorgt de verzegeling van de bodem ervoor dat bij hevige regen de riolen het water niet kunnen slikken en het water versneld afgevoerd wordt, met wateroverlast tot gevolg. Door bij nieuwe projecten 10% van de oppervlakte in te richten met waterlopen, groene infiltratiezone's en open waterpartijen zorgt de Vlaamse regering voor extra opslagcapaciteit zodat huizen en bedrijven droog blijven.

- 4. De Vlaamse regering maakt groendaken vanaf 2016 verplicht bij nieuwbouw en verbouwingen in steden.**

Groendaken houden 50 tot 80% van het regenwater langer vast, waardoor minder opvangcapaciteit moet voorzien worden en het overstromingsrisico gevoelig ingeperkt wordt. Daarnaast temperen groendaken de temperatuur gevoelig: boven een groendak is de temperatuur aanzienlijk lager dan boven een klassiek dak.

- 5. De Vlaamse regering verplicht particulieren, bedrijven en overheden vanaf 2016 om elke vierkante meter nieuwe verhardingen te compenseren door een natuurlijke infiltratiezone of door een heffing te betalen op niet-afgekoppelde verharde oppervlakten. De middelen die via de heffing worden ingewonnen worden naar analogie van het boscompensatiefonds toegewezen aan een fonds voor natuurlijke infiltratievoorzieningen.**

Verharding van de bodem zorgt ervoor dat het water niet weg kan en versneld wordt afgevoerd. Door bedrijven, particulieren en gemeenten te verplichten om de ingenomen oppervlakte bij infrastructuurwerken één-op-één te compenseren met natuur en groen, voorziet de

Vlaamse regering natuurlijke infiltratiezones en vermijdt ze wateroverlast. Omdat niet iedereen de mogelijkheid heeft om zelf een compensatie infiltratiezone in te richten stellen we voor om een heffing in te voeren op niet afgekoppelde verharde oppervlakten. Door de middelen die via deze heffing worden ingewonnen toe te wijzen aan een fonds voor natuurlijke infiltratievoorzieningen draagt iedereen bij aan waterinfiltratie.

Het Kappaplan beschermt onze kustlijn tegen overstromingen

De klimaatverandering laat zich ook voelen aan de kust en wel op een specifieke manier. De stijgende temperaturen zorgen voor een stijging van de zeespiegel. Tegen 2100 zal het zeepeil ook in België tussen de 14 en 93 cm hoger zijn.

Onze stranden en duinen beschermen het binnenland tegen overstromingen, maar onze kustlijn is niet overal even robuust en veerkrachtig. De zwakke schakels zitten juist daar waar de natuur verdwenen is. Natuurlijke klimaatbuffers zijn hier de oplossing. Door brede natuurlijke stranden te ontwikkelen en de duinengordel te versterken beschermt de Vlaamse regering het binnenland tegen de stijgende zeespiegel.

Een goed inzicht in de werking van het ecosysteem (kust- zee) biedt een stevige basis voor een duurzame toekomstvisie, waarin veiligheid, natuur en levenskwaliteit voor de kustbewoners perfect kunnen samengaan. Natuurpunt vraagt de Vlaamse regering om een geïntegreerd plan op te stellen voor klimaatadaptatie aan onze kust - naar het voorbeeld van het Nederlandse Delta-plan of het Vlaamse Sigma-plan.

Natuurgebieden en soorten

Focus

- * **De Vlaamse regering trekt het budget voor aankoop van natuurgebieden voor terreinbeherende verenigingen en overheid op tot het niveau onder Peeters I.**
- * **De Vlaamse regering maakt werk van een ambitieus biodiversiteitsbeleid dat er op gericht is het biodiversiteitsverlies te stoppen.**
- * **De Vlaamse regering realiseert het afgesproken uitvoeringstraject om aan de Europese verplichtingen voor de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn te voldoen.**
- * **Om de ambities voor natuur en soorten waar te maken optimaliseert de Vlaamse regering de instrumenten van het natuur- en bosbeleid.**
- * **De Vlaamse regering realiseert de noodzakelijke verbetering van de milieukwaliteit, in het bijzonder de doelen uit de Kaderrichtlijn water.**

Achtergrond

Niet alleen de oppervlakte natuur is beperkt in Vlaanderen, ook de kwaliteit ervan is laag. Heel wat planten en dieren hebben het moeilijk om te overleven.

Elk jaar verdwijnt wereldwijd 1% van alle soortenrijkdom. In Vlaanderen zijn 31% van alle geëvalueerde soorten regionaal uitgestorven of bedreigd (Demolder, 2012). Het scenariorapport 2030 van het INBO toont bovendien aan dat bij ongewijzigd beleid de soortenrijkdom in Vlaanderen nog verder achteruit zal gaan (Dumortier, 2009). Ook met de Europees beschermde soorten en habitats is het in Vlaanderen zeer slecht gesteld. Volgens de recentste rapportering ging de gunstige staat van de Europese soorten en habitats er zelfs nog op achteruit in de voorbije legislatuur. Slechts 9 van de 59 beschermde soorten en 5 van de 47 beschermde habitats zijn in een gunstige staat van instandhouding (Demolder, 2012).

In de Europese biodiversiteitsstrategie 2020 werd afgesproken om het verlies aan biodiversiteit tegen 2020 zoveel mogelijk tegen te gaan en de Europees beschermde soorten en habitats naar een gunstige staat van instandhouding te brengen. Om het biodiversiteitsverlies te stoppen zal Vlaanderen een brede biodiversiteitsvisie moeten bekrachtigen, die de uitvoering van de Natura 2000-maatregelen combineert met de realisatie van de doel-

stellingen uit het natuurbehoudsdecreet, Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) en het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN).

Het minimaal uitgangspunt hierbij moet het behoud van alle regionaal en lokaal belangrijke natuurwaarden zijn.

De voornaamste uitdaging zal zijn om de vrije val van biodiversiteit in het landbouwgebied te stoppen (zie hiervoor thema Natuur en Landschap) en het netwerk van natuurgebieden dermate te versterken, dat het een duurzaam voortbestaan voor onze inheemse fauna en flora kan garanderen.

Er zal moeten geïnvesteerd worden in meer en voldoende grote natuurgebieden (inclusief bos) met een specifiek beheer. Om de connectiviteit te verzekeren zal een netwerk van natuurverbindingsgebieden moeten gerealiseerd worden. Voor sommige soorten, zullen er specifieke soortenbeschermingsprogramma's of -maatregelen moeten opgemaakt worden. Bijvoorbeeld voor soorten die grotendeels buiten natuurgebieden voorkomen, of voor soorten die zo zeldzaam zijn geworden dat bij het beheer van hun leefgebieden tijdelijk noodmaatregelen genomen moeten worden.

Om de toestand van de natuur en de biodiversiteit en de resultaten van het beheer te kunnen duiden, kiest Vlaanderen voor een kostenefficiënte monitoring, en dus een combinatie van professionele en vrijwillige dataverwerking. Hiervoor worden de vrijwillige natuur-experts van de terreinbeherende verenigingen maximaal ingezet.

Natuurpunt vraagt

1. De Vlaamse regering trekt het budget voor aankoop van natuurgebieden voor terreinbeherende verenigingen en overheid op tot het niveau onder Peeters I.

Aankoop van natuurgebieden is de beste garantie voor een duurzame bescherming van natuur. Om de ambities van het natuurbeleid te realiseren, dient het aankoopritme van overheid en terreinbeherende verenigingen opnieuw opgetrokken te worden tot het tempo van de eerste regering Peeters.

2. De Vlaamse regering maakt werk van een ambitieus biodiversiteitsbeleid dat er op gericht is het biodiversiteitsverlies te stoppen:

- tegen 2019 heeft de Europese graslandvlinderindex zich in Vlaanderen opnieuw gestabiliseerd naar het niveau van 1990.
- tegen 2019 wordt de helft van de achteruitgang sinds 1990 voor vogels van het landbouwgebied in Vlaanderen weggewerkt.
- tegen 2019 is het VEN volledig afgebakend.
- jaarlijks wordt het areaal onder effectief natuurbeheer uitgebreid met minstens 3000 ha bijkomende natuur. Waarvan minstens 1000 ha wordt uitgevoerd door terreinbeherende verenigingen.

Enkel planfiguren met resultaatsverbintenissen op lange termijn, worden beschouwd als effectief natuurbeheer.

- tegen 2016 zijn voor alle provincies de prioritaire natuurverbindingen aangeduid, conform de methodiek Lambrechts (2013). Tegen 2019 is de realisatie ervan opgestart.

Ondanks het eerder gemaakte engagement om tegen 2010 het biodiversiteitsverlies te stoppen, daalt de soortenrijkdom nog elk jaar. De uitdijende verstedelijking, de sterke intensivering van de landbouw en de klimaatsverandering zorgen ervoor dat natuurelementen, planten en dieren verdwijnen – de bijhorende ecosysteemdiensten verdwijnen mee. De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in visievorming rond NATURA 2000 (zie hieronder). Het NATURA 2000 netwerk is een belangrijke hoeksteen van het biodiversiteitsbeleid, maar het natuur(gebieden)beleid kan zich daartoe niet beperken, zoals ook duidelijk is uit bvb. het Pact 2020 en de EU Biodiversiteitsstrategie. Natuurpunt vraagt de opmaak van visie voor een ruimer biodiversiteitsbeleid.

3. De Vlaamse regering realiseert het afgesproken pad om aan de Europese verplichtingen voor de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn te voldoen (*):

- tegen 2019 heeft 67.000 ha NATURA 2000 gebied een beheer conform de instandhoudingsdoelstellingen.
- tegen 2019 hebben 16 Europese habitats de gunstige ecologische toestand bereikt.
- tegen 2019 zijn er voor 40 Europees beschermde soorten, soortbeschermingsplannen in uitvoering.
- tegen 2019 zijn 20 Europees beschermde soorten in een gunstige staat van instandhouding.
- tegen 2019 is 70 % van natuurverbindingen voor de instandhoudingsdoelstellingen uitgevoerd.
- tegen 2015 is een gedegen en wetenschappelijke monitoring en rapportage systeem opgezet om de toestand en de resultaten van de uitvoering van de instandhoudingsdoelstellingen te meten en op te volgen.

De gebieden van de Habitat- en Vogelrichtlijn vormen samen Natura 2000, een ecologisch netwerk dat zich uitstrekt over 27 landen. Beide richtlijnen vormen het hart van de Europese natuurwetgeving. Vlaanderen nam de bepalingen over en bakende ook bij ons Natura 2000-gebieden af. Samen beslaan die beschermde gebieden meer dan 165.000 ha. Nu de gebieden afgebakend en de doelen opgesteld zijn is het tijd om werk te maken van de uitvoering. Zo helpt Vlaan-

deren om Europees bedreigde natuurlijke habitats en planten en dieren te beschermen en versterken

(*) Opmerking: in de doelstellingen en indicatoren inzake NATURA 2000, ontbreken vandaag twee belangrijke gegevens: (1) de oppervlakte leefgebied die nodig is om de goede staat van instandhouding te bereiken voor alle beschermde soorten en regionaal belangrijke biotopen, ook de niet-Europees beschermde; (2) de inspanningen nodig voor de vogelrichtlijngebieden (die zijn deels meegenomen in de bestaande oefening, maar niet volledig).

4. Om de ambities voor natuur en soorten waar te maken optimaliseert de Vlaamse regering de instrumenten van het natuur- en bosbeleid:

- tegen 2015 worden de subsidies voor natuurbeheer afgestemd op de normkosten voor dit beheer.
- tegen 2015 wordt een fonds opgericht voor automatisch cofinanciering voor goedgekeurde LIFE-projecten uitgevoerd door niet-overheden.
- tegen 2015 wordt het budget voor éénmalige inrichting van natuurgebieden met minstens 1 miljoen euro verhoogd.
- tegen 2015 wordt een evaluatie gemaakt van het monitoringssysteem dat de resultaten van het natuurbeleid opvolgt. De resultaten uit deze evaluatie worden meegenomen om het monitoringssysteem te optimaliseren.

5. De Vlaamse regering realiseert de noodzakelijke verbetering van de milieukwaliteit.

Om de bovenstaande doelstellingen te bereiken, is op verschillende vlakken een verdere verbetering van de milieukwaliteit noodzakelijk.

- De Vlaamse regering zorgt voor de mensen en middelen om de ambitie uit het Pact 2020 – “de meeste Vlaamse waterlopen hebben een goede ecologische toestand bereikt” – te realiseren.
- De Vlaamse regering zorgt voor een programmatische aanpak stikstof (PAS) die voldoende reducties omvat om, conform het Pact 2020, 70% van de IHD's te realiseren.

Robuuste natuur voor een robuuste economie

De haven van Antwerpen bewijst dat natuur en economie wel degelijk verzoenbaar zijn. In 2013 won het Gemeentelijk havenbedrijf van Antwerpen nog een prestigieuze milieuprijs van de International Association of Ports and Harbours, die prees het havenbedrijf voor de proactieve natuurbeschermingsmaatregelen, die ze neemt in uitvoering van de lange termijn ontwikkelingsstrategie van het havenbedrijf. Het zeehavengebied overlapt deels met het Europees netwerk van beschermde natuur. De verdere ontwikkeling van het havengebied wordt steeds vooraf gegaan door pro-actieve natuurontwikkeling rond het havengebied, zodat uiteindelijk de gunstige staat van instandhouding van alle Europese habitats en soorten bereikt wordt. Er werd samen met Natuurpunt een natuurplan uitgewerkt waarbij vijf procent van het havengebied gereserveerd, ingericht en beheerd wordt als leefgebied voor alle beschermde plant- en diersoorten die in havengebied voorkomen.

Op die manier vermijdt de haven dat waardevolle economische projecten vertraging oplopen door aanslepende vergunningsprocedures en komt ze tegelijkertijd tegemoet aan de ecologische vereisten van het gebied. Hier gaan natuurontwikkeling en economische ontwikkeling hand in hand gaan. Natuurpunt wil die aanpak verder uitbouwen naar andere gebieden in Vlaanderen waar economische en ecologische belangen tot op heden schijnbaar tegenstrijdig zijn.

Natuur en landschap

Focus

- * **De Vlaamse regering realiseert tegen 2019 de taakstelling voor natuur, bos en natuurverweving zoals vastgelegd in de ruimtebalans.**
- * **De Vlaamse regering heroriënteert de steun aan landbouwers uit het plattelandsontwikkelingsfonds in PDPO III in functie van een transitie van de landbouw naar een innovatieve milieuvriendelijke landbouw, die een aanzienlijke daling van de milieudruk nastreeft. In geen geval kan steun verleend worden aan investeringen die een achteruitgang van de milieukwaliteit op Vlaamse schaal betekenen.**
- * **De Vlaamse regering hervormt tegen 2016 het systeem van individuele beheerovereenkomsten naar een systeem van collectieve en gebiedsgerichte beheerovereenkomsten met groepen van landbouwers en landgebruikers. Er wordt gestreefd naar samenwerking tussen landbouwers en natuurinstanties. Ze koppelt de overeenkomsten aan specifieke doelstellingen in functie van de realisatie van natuur- en milieudoelstellingen. De rol van de regionale landschappen in deze wordt versterkt.**

Achtergrond

Ons typische Vlaamse landschap is de laatste jaren sterk veranderd. Door de intensivering en schaalvergroting van de landbouw, het uitdijen van de verstedelijking en een gebrek aan landschapszorg is veel natuur op de schop gegaan, zijn grachten gedempt en hagen en boomrijen gesneuveld. Ook nu nog wordt er geknaagd aan de resterende open ruimte; dagelijks komt er 7,5 ha (15 voetbalvelden) verharde oppervlakte bij ten koste van de open ruimte (FOD Economie, 2012). Als Vlaanderen aan hetzelfde tempo blijft verharderen, dan is in 2050 meer dan 40% van de beschikbare ruimte volgebouwd (Van Steertegem, 2009).

De grootste bedreiging voor het landschap en de natuur op het platteland is de schaalvergroting en rationalisering van de landbouwbedrijven. Het huidige landbouwmodel waar productiemaximalisatie voorop staat en pesticiden en kunstmeststoffen op grote schaal worden toegepast, zorgt ervoor dat de bodem en het water sterk verzuurd en vermest zijn. De sterke specialisatie in intensieve veehouderij zorgt bovendien voor een zeer monotoom landschap dat vooral bestaat uit graan, maïs en raaigras (alles samen goed voor 70% van het landbouwareaal). Daarbovenop zijn hagen vaak een

doorn in het oog voor landbouwers. De laatste jaren sneuvelden in Vlaanderen kilometers hagen. Voor veel soorten is er niet langer plaats in het landbouwgebied (Herremans, 2010). Zo is de veldleeuwerik bijna volledig verdwenen uit het landschap: waar je vroeger 100 veldleeuweriken hoorde zingen, blijven er vandaag nog maar vijf over (Vermeersch, 2011).

Natuur als landschapbouwer

De Vlaming houdt van het platteland in al zijn vormen. 70% geeft aan dat we de open ruimte moeten beschermen en behouden (RWO, 2012). Bovendien woont bijna de helft van de Vlamingen op het platteland. En ook als ontspanningsruimte voor plattelandstoerisme en daguitstapjes wordt het steeds belangrijker. Fietsers en wandelaars bezoeken het platteland om even de drukte van de stad te ontvluchten en te genieten van het landschap en de natuur. Ook voor heel wat soorten als geelgorzen, sleedoornpages en hazen is het platteland een plaats om te broeden en te leven.

Holle wegen, oude doorsteekjes, knotwilgen en meidoornhagen tekenen het landschap. Niet alleen voor natuur zijn ze belangrijk, ze hebben ook cultuurhistorisch een onschatbare waarde en bepalen de identiteit van Vlaanderen.

Natuurpunt vraagt

1. Ruimtelijke ordening

- **De Vlaamse regering realiseert tegen 2019 de taakstelling voor natuur, bos, en natuurverweving zoals vastgelegd in de ruimtebalans.**

In het RSV werd afgesproken om 48.000ha natuur- en bosgebied te voorzien. Tot op heden werden die doelstellingen voor amper één derde gehaald, dit in tegenstelling tot alle andere bestemmingen. Een inhaalbeweging is absoluut noodzakelijk voor de natuur en onze leefkwaliteit. Daarbij moet speciale aandacht geschonken worden aan natuurverweving en de kansen die dit biedt om water vast te houden.

- **De Vlaamse regering verankert tegen 2015 de principes van de verhardingsstop en zuinig ruimtegebruik in de kernnota van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Vanaf 2016 worden de principes ook in de praktijk toegepast.**

Door een effectieve stop op de verharding van Vlaanderen, zullen de overheidsinvesteringen voor natuur, milieu en klimaat beter renderen. De positieve effecten van die investeringen worden op die manier niet langer teniet gedaan door bedreigende ingrepen elders.

- **De Vlaamse regering voorziet in de kernnota van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) een strategisch beleidskader voor de open ruimte, met aandacht voor natuur.**

Elke dag nog verdwijnt er open ruimte ten voordele van verharde oppervlakte. Een afzonderlijk beleidskader voor de kwalitatieve versterking van de open ruimte en het platteland, die rekening houdt met alle functies en actoren in het platteland, is de basisvoorwaarde om de resterende open ruimte te beschermen en versterken.

- **De Vlaamse regering zorgt dat tegen 2015 de bescherming gegarandeerd is van ruimtelijk bedreigde, ecologisch waardevolle bossen.**

Niettegenstaande de ‘ontbossingsstop’ uit het bosdecreet, zijn zonevreemde bossen nog steeds ‘vogelvrij’. In harde bestemmingen kan men ze kappen mits stedenbouwkundige vergunning en compensatie, terwijl in andere bestemmingen dit kan via een ministeriële ontheffing die quasi steeds wordt verleend. Op die manier blijven er ook tot op heden ecologisch waardevolle bossen verdwijnen.

2. Landschap en natuur

- **De Vlaamse regering hervormt tegen 2016 het systeem van individuele beheerovereenkomsten naar een systeem van collectieve en gebiedsgerichte beheerovereenkomsten met groepen van landbouwers en landgebruikers. Er wordt gestreefd naar samenwerking tussen landbouwers en natuurinstanties. Ze koppelt de overeenkomsten aan specifieke doelstellingen in functie van de realisatie van natuur- en milieudoelstellingen. De regionale landschappen treden op als gebiedsregisseurs.**

Uit een studie van de Europese Rekenkamer over de effectiviteit van de Europese agromilieumaatregelen (EU, 2011), bleek dat de bestaande agromilieumaatregelen te weinig effectieve biodiversiteit- en milieuwinsten realiseren. Veel natuur- en milieumaatregelen leveren pas resultaat op als ze voldoende ruimtelijk geconcentreerd zijn en op een voldoende grote oppervlakte toegepast worden.

Door het systeem van beheerovereenkomsten te heroriënteren van een beleid dat werkt met afzonderlijke contracten per landbouwer naar een collectief en gebiedsgerichte benadering worden de maatregelen geclusterd en op een grote schaal ingezet. Hierdoor wordt versnippering vermeden en is de kans op succes een stuk hoger.

Door de Regionale Landschappen in te schakelen als gebiedsregisseurs zorgt de Vlaamse regering ervoor dat elk gebiedscontract professioneel wordt ondersteund. Zij brengen de partners samen, adviseren, houden de voortgang in de gaten en kunnen in overleg met het collectief de plannen bijsturen zodat de doelen op de meest efficiënte manier bereikt worden. De maatregelen moeten zich vooral richten op typische soorten voor het landbouwgebied, verbindingen tussen natuurgebieden en het bufferen van negatieve milieu-impact in en rond beschermde gebieden.

- **De Vlaamse regering laat tegen 2015 een nulmeting uitvoeren van de resterende kleine landschapselementen. En stelt tegen 2016 een actieplan op om het aantal kleine landschapselementen op landschapsniveau met 10% te verhogen. De Vlaamse regering zorgt ervoor dat tegen 2016 het areaal kleine landschapselementen onder beheerovereenkomst met 25% toeneemt ten opzichte van de situatie in 2012.**

Ons landschap is sterk veranderd. De laatste jaren sneuvelden kilometers hagen, houtkanten en perceelsranden onder druk van de intensivering van de landbouw. Niet alleen esthetisch zorgt dit voor een uitgekleed landschap, deze linten zijn de ontstaans- en bestaansredenen van natuur in een intensief landbouwgebied. Als we die soorten opnieuw een kans willen geven, zullen op grote schaal en op landschapsniveau nieuwe landschapselementen moeten aangeplant worden. Door particulieren, landbouwers, bedrijven en overheden te stimuleren om nieuwe kleine landschapselementen aan te planten kleedt de Vlaamse regering het landschap opnieuw aan en werkt ze aan streekidentiteit.

- **De Vlaamse regering zorgt ervoor dat tegen 2019 op 30% van de kerngebieden akker- en weidevogelbeheer en hamsterbeheer maatregelen getroffen worden om de soorten er terug bovenop te halen.**

De populaties akker- en weidevogels en hamsters zijn de laatste jaren gecrasht, met populatiedalingen van 50 tot 95% (Vermeersch, 2011). Dit is een gevolg van een te intensieve landbouwvoering. Om haar Europese verplichtingen na te komen en die soorten opnieuw tot een goede staat van instandhouding te brengen moeten de areaaldoelstellingen voor akker-, weidevogel-, en hamsterbeheerovereenkomsten fors opgetrokken worden. Ook de ruimtelijke samenhang is cruciaal om de doelstellingen te bereiken. De middelen voor die maatregelen moeten gebiedsgericht en geclusterd ingezet worden in gebieden met een hoog ecologisch potentieel. Een beheer van 30% van de aangeduide weide- en akkervogelgebieden is een absoluut minimum om deze landbouwsoorten er bovenop te halen.

3. Landbouw en natuur

- **De Vlaamse regering heroriënteert de steun aan landbouwers uit het plattelandontwikkelingsfonds in PDPO III in functie van een transitie van de landbouw naar een innovatieve milieuvriendelijke landbouw, die een aanzienlijke daling van de milieudruk nastreeft. In geen geval kan steun verleend worden aan investeringen die een achteruitgang van de milieukwaliteit op Vlaamse schaal betekenen.**

Na een decennium van gestage verbetering van de milieudruk van de landbouw heeft er zich sinds 2008 een ommekeer voorgedaan (Van Steertegem, 2012). De milieudruk voor de landbouw neemt opnieuw

toe. Het energiegebruik, de broeikasgas- en fijn stofemissies stegen. En ook de vermestingsdruk van de landbouw blijft in absolute waarden erg hoog. De voornaamste drukfactor achter de toenemende milieubelasting is de toename van de veestapel en de uitbreiding van de WKK's in de glastuinbouw die direct ondersteund worden via middelen uit het Plattelandsontwikkelingsfonds. Door landbouwpraktijken te ondersteunen met een sterk negatief milieu-effect verstoort en vertraagt Vlaanderen de transitie naar een duurzame landbouw. Het plattelandsontwikkelingsfonds moet gericht zijn op een transitie naar een duurzame landbouw, waarbij kwalitatieve tewerkstelling en economische rendabiliteit gecombineerd worden met ecologische duurzaamheid. Een agro-ecologische landbouwvoering maakt landbouwers op lange termijn weerbaar en laat toe dat het gebruik van externe inputs met schadelijke effecten en hoog energie verbruik en verbruik van grondstoffen maximaal wordt vermeden.

- **De Vlaamse regering realiseert tegen 2018 haar waterkwaliteitsdoelstelling in het MAP-meetnet (maximaal 5% overschrijding van de nitraatconcentratienorm).**

Vermesting is nog steeds een van de grootste bedreigingen voor ecosystemen en biodiversiteit. Vooral bossen, vennen, heiden en graslanden met natuurwaarde zijn erg gevoelig voor vermesting. Daarnaast is vermesting ook een stijgende kostenpost voor onze drinkwatervoorzieningen. De huidige trend in de waterkwaliteit in het MAP-meetnet duidt aan dat de doelstelling om tegen 2014 in maximaal 16% van de meetpunten een overschrijding van de nitraatnorm vast te stellen, niet zal gehaald worden. De Vlaamse regering zal het vijfde mestactieplan (MAP V) moeten aangrijpen om een ambitieus mestbeleid uit te stippelen die heel gericht de knelpunten in de waterkwaliteit aanpakt. Enkel zo kan zij haar doel om tegen 2018 slechts 5% overschrijdingen te hebben halen. Het beleid dat gestoeld was op vrijwilligheid blijkt onvoldoende, voor de nieuwe planperiode zal dan ook meer moeten ingezet worden op een dwingend beleid in die gebieden waar de waterkwaliteit ondermaats is. Dit betekent in de eerste plaats strengere bemestingsnormen en meer handhaving. Daarnaast moet het vermestingsprobleem aangepakt worden aan de bron door een beleid te voeren gericht op een daling van de veestapel.

- **De Vlaamse regering zorgt ervoor dat de biolandbouwsector in Vlaanderen tegen 2019 even groot is als het Europese gemiddelde (5,6% in 2012).**

De biologische landbouwer integreert in zijn bedrijfsvoering agro-ecologische principes en streeft naar de meest innovatieve, milieuvriendelijke landbouwpraktijken met respect voor de veerkracht van lokale ecosystemen. Op die manier kan hij een hefboomfunctie vervullen in de transitie naar een innovatieve en duurzame landbouw aangepast aan de lokale omstandigheden.

Integreer de aanpak van natuurzorg, erfgoed en landschapszorg

Historisch zijn landschapszorg, natuurbehoud en cultureel erfgoed sterk verweven. De integratie van erfgoed en landschapszorg werd onder de huidige Vlaamse regering een feit. Maar er is nog steeds een scherpe scheidslijn tussen de bevoegdheden voor leefmilieu en natuur enerzijds en roerend erfgoed en cultureel erfgoed anderzijds. Hierdoor mist het beleid kansen. Meer dan tweederde van de ankerplaatsen die in aanmerking komen als erfgoed-landschap is ecologisch waardevol tot zeer waardevol. Daarvan ligt bovendien 50.000 ha in de bestemming groengebied. Die beleidsdomeinen beter op elkaar afstemmen betekent dat de Vlaamse regering win-wins realiseert: in één beweging kunnen tegelijkertijd de ankerplaatsen vastgeklinkt worden in erfgoedlandschappen en kan een belangrijk aandeel van de resterende taakstelling voor extra natuur, in uitvoering van de ruimteboekhouding van het RSV, gerealiseerd worden.

Natuurpunt vraagt de Vlaamse regering om bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUPs) de afbakening van waardevolle landschappen mee te nemen.

Erfgoed en natuur hebben elkaar meer te bieden dan waardevolle landschappen. Kerken, forten, anti-tankgrachten en bomkraters tekenen het landschap en dragen een eeuwenoude geschiedenis met zich mee. Maar ze zijn ook een thuis voor zeldzame en beschermde soorten zoals vleermuizen. Leegstaand erfgoed kan ook een nieuwe bestemming krijgen als onthaalcentrum voor een natuurgebied, zodat de instandhouding van het erfgoed op haar beurt nuttig en veel goedkoper wordt.

Natuurpunt vraagt de Vlaamse regering om een ondersteunend kader uit te werken dat middelen voorziet om erfgoed en natuur op het terrein te integreren en de win-wins te verzilveren. De Vlaamse regering kan een projectenpot voorzien voor natuur- en erfgoedverenigingen die projecten op het raakvlak van natuur en erfgoed willen realiseren. Daarnaast is er ook structurele steun en omkadering nodig. Natuurgebieden zijn rijk aan erfgoed. Een degelijke inventarisatie zorgt voor een betere bescherming en ontsluiting.

Natuur voor iedereen

Focus

- * **De Vlaamse regering verankert tegen 2016 de groennormen decretaal en stelt tegen 2018 een actieplan natuur in de buurt op om deze richtlijnen in de praktijk om te zetten.**
- * **In 2019 heeft Vlaanderen de helft van de 4.810 ha ingeplande stadsbossen effectief gerealiseerd.**
- * **De Vlaamse regering zet bestaande campagnes om mensen te betrekken bij natuur en natuurbescherming verder en ontwikkelt/ondersteunt nieuwe en innovatieve campagnes (bv een Vlaamse versie van de Nederlandse OERRR-natuur-campagne gericht op kinderen en jonge gezinnen).**
- * **De Vlaamse regering erkent het belang van natuur voor gezondheid en investeert tegen 2019 in 10 innovatieve proefprojecten rond zorg en groen.**

Achtergrond

Natuur en groen dichtbij doet leven. Natuur maakt mensen gezonder en creatiever, zorgt voor een aangename leefomgeving en zwingelt de lokale economie aan. Vooral in sterk verstedelijkte regio's is de behoefte aan bereikbaar en openbaar groen groot (ANB, 2013). Zeker voor Vlaanderen, dat tegelijkertijd de meest versteende (27% bebouwing) en dichtbevolkte (466 inwoners/km²) regio in Europa is, is natuur erg belangrijk. Maar net Vlaanderen is arm aan natuur. Vlaanderen telt slechts 150 m²/inwoner puur natuur (7%) (Nys, 2012). Dat is een peulenschil in vergelijking met andere landen (Dumortier, 2009). Bovendien is de oppervlakte natuur erg ongelijk verdeeld. Meer dan de helft van de Vlaamse steden en gemeenten stelt het met minder dan 100 m² natuur per inwoner (Nys, 2012). De oppervlakte per inwoner neemt bovendien nog steeds af (Van Steertegem, 2009).

Een dosis natuur houdt gezond en is het beste medicijn tegen welvaartsziekten, dat blijkt uit een rist wetenschappelijke studies. Natuur werkt kalmerend, doet bewegen en voorkomt zo overgewicht en klachten van depressie. In Vlaanderen kampt 25% van de inwoners met overgewicht en 30% van de werknemers met stressklachten. Studies tonen aan dat een toename van 10% groenoppervlakte binnen 1 km van de woonomgeving overeenkomst met een besparing van de ziektelast met 214 €/inwoner of meer dan 3% van de totale ziektelast (ANB, 2013). Investeren in natuur is investeren in gezonde inwoners, waardoor de kosten voor gezondheidszorg gevoelig dalen.

Onderzoek toont aan dat groene ruimte 1 tot 3 km van de woning moet liggen om effectief gebruikt te worden (ANB, 2013). Nabijheid en toegankelijkheid zijn dus erg belangrijk.

Natuurpunt vraagt

1. Bereikbare natuur

- **De Vlaamse regering verankert tegen 2016 de groennormen decretaal en stelt tegen 2019 een actieplan natuur in de buurt op om deze richtlijnen in de praktijk om te zetten.**

In 1993 werden voor de eerste keer groennormen (Bijlage 1) opgesteld door AMINAL. De groennormen koppelden groenbehoefte aan de mate van verstedelijking. Hoe hoger de graad van verstedelijking, hoe meer nood er is aan stedelijk groen. Door de groennormen decretaal te verankeren, engageert de nieuwe Vlaamse regering zich voor nabije natuur die voor iedereen beschikbaar is.

- **De Vlaamse regering zorgt ervoor dat in uitvoering van het actieplan natuur in de buurt tegen 2019 voor elke inwoner 10 m² nieuwe nabije natuur op minder dan 1 km van de woning gerealiseerd wordt.**

Hoe dichterbij natuur en groen bij de woning gesitueerd is, hoe kleiner de drempel om een bezoek te brengen. In 2012 vroeg Natuurpunt aan alle gemeenten 1 m² nieuwe natuur per inwoner, per jaar te realiseren. We vragen aan de Vlaamse regering om er 2 m² per jaar naast te leggen. Op die manier stimuleert de nieuwe Vlaamse regering haar inwoners om te bewegen en bevordert ze de gezondheid van de bevolking.

- **In 2019 heeft Vlaanderen de helft van de 4810 ha ingeplande stadsbossen effectief gerealiseerd.**

Stadsbossen zijn de meest populaire bestemmingen voor buitenrecreatie en dragen bij tot een gezonde leefomgeving. Door te investeren in bossen in en rond steden bevordert de Vlaamse regering de leefkwaliteit van de stedelingen en biedt hen ruimte om te ontspannen.

- **De Vlaamse regering brengt in samenwerking met de gemeenten tegen 2018 een functioneel trage wegennetwerk in kaart. En stelt tegen 2019 een actieplan trage wegen op dat als streefdoel heeft om vanuit elke woning binnen een vork van 0,5 km en 2 km – afhankelijk van de verstedelijkingsgraad – een trage wegennetwerk te bereiken.**

Bereikbaarheid van natuur en groen heeft niet alleen te maken met nabijheid, maar ook met de manier waarop we ons verplaatsen.

Door een trage wegennetwerk te voorzien tussen groengebieden in en buiten de stad zet de Vlaamse regering haar inwoners aan om zich te voet of met de fiets te verplaatsen. In navolging van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat tegen 2014 zijn trage wegennetwerk gebiedsdekkend zal inventariseren, vragen we de Vlaamse regering

om het trage wegnennetwerk in Vlaanderen in kaart te brengen en werk te maken van het wegwerken van de missing links zodat elke Vlaming binnen maximaal 2 km van zijn woning een trage wegnennetwerk kan bereiken.

- **De Vlaamse regering voorziet - in de mate dat de ecologische doelstellingen kunnen gerealiseerd worden - tegen 2019 in en rond elk natuurgebied een wandelnetwerk.**

Goed uitgebouwde wandelnetwerken zijn de sleutel voor topnatuurervaringen. Elk natuur- en bosgebied moet in de mate dat de ecologische doelstellingen het mogelijk maken opgesteld worden.

2. Draagvlak voor natuur

- **De Vlaamse regering zet bestaande campagnes om mensen te betrekken bij natuur en natuurbescherming verder en ontwikkelt/ondersteunt nieuwe en innovatieve campagnes (bvb een Vlaamse versie van de Nederlandse OERRR-natuurcampagne gericht op kinderen en jonge gezinnen).**

Door verwondering op te wekken kan de Vlaamse regering mensen emotioneel betrekken bij de bescherming van natuur. Inzetten op laagdrempelige communicatie acties en activiteiten over natuur, waar beleving en ervaringen centraal staan, is cruciaal om mensen in contact te brengen met natuur en is een eerste voorwaarde om mensen te betrekken bij een actieve bescherming van natuur.

- **De Vlaamse regering stelt elk jaar een soort die terug van weggeweest is (bvb bever,steenmarter) centraal in het kader van de campagne Natuur als goede buur en zet in op communicatie om inwoners, bedrijven en overheden te leren samenleven met deze nieuwe burenen.**

Diersoorten zoals de bever, de vos en het everzwijn zijn terug van weggeweest. Dat is goed nieuws voor mensen die van de natuur houden, maar anderen zien deze dieren liever niet komen. De campagne *Natuur als goede buur* zoemt in op de positieve aspecten van die dieren. De natuur doet het weer beter! De campagne heeft als doelstelling om verwondering op te wekken en de terugkeer van die soorten aanvaardbaar te maken.

3. Natuur en zorg

- **De Vlaamse regering erkent het belang van natuur voor gezondheid en investeert tegen 2019 in 10 innovatieve proefprojecten rond zorg en groen.**

Contact met natuur heeft een positief effect op de algemene gezondheidswaarditeit en doet het risico op overgewicht en stressgerelateerde

klachten dalen. Hoe meer bezoeken, hoe groter de voordelen voor de fysieke en mentale gezondheid. Door specifieke proefprojecten op te zetten voor risicogroepen (overgewicht en stressgerelateerde klachten) kan de nieuwe Vlaamse regering haar gezondheidsbeleid verder verfijnen en bijsturen om op lange termijn de ziektelasten te doen dalen.

Dagelijkse portie natuur houdt gezond

De natuur brengt rust in het hoofd, laadt onze batterij op en zwingelt onze fantasie en creativiteit aan. Recent onderzoek uit Nederland (Groenwegen et al., 2012; Van den Berg et al., 2009) toont aan dat ondergedompeld worden in het groen het stresshormoon cortisol gevoelig verlaagt, het concentratievermogen verbetert en de algemene gemoedsstemming positief beïnvloedt. Ook de algemene gezondheid is gebaat met een natuurrijke omgeving: contact met natuur versterkt het immuunsysteem en maakt ons weerbaarder tegen ziekten (Hansky, 2012). En ook wie op zoek is naar creatieve en innovatieve nieuwe ideeën trekt er best op uit in de natuur. Natuur brengt rust in het hoofd en neemt prikkels weg, waardoor de prefrontale cortex op volle kracht kan draaien (Atchley, 2012).

Natuur en groen maken gelukkig en houden gezond. Natuurpunt vraagt aan de volgende Vlaamse regering om die troef volop uit te spelen, door een geïntegreerde visie uit te werken rond zorg en natuur opgebouwd rond twee pijlers: 1) een preventief gezondheidsbeleid en 2) een curatief gezondheidsbeleid. Een preventief gezondheidsbeleid zet in op bereikbaarheid en nabijheid van natuur voor elke Vlaming. Door de groennormen decretaal te verankeren en een actieplan natuur in de buurt op te zetten zorgt de Vlaamse regering ervoor dat elke Vlaming toegang heeft tot natuur om te ontspannen en te bewegen. Hierdoor kunnen de gezondheidskosten dalen.

Bereikbaarheid en nabijheid zijn belangrijk om mensen naar de natuur te trekken, maar voor sommige doelgroepen blijkt ook dan de drempel te hoog. Overal in Vlaanderen lopen individuele initiatieven om net die doelgroepen te betrekken, maar een overkoepelende visie en beleid ontbreken. Natuurpunt vraagt de Vlaamse regering om in dit kader samenwerkingsprojecten tussen zorginstellingen en natuurverenigingen actief te stimuleren en ondersteunen om zo de levenskwaliteit van zorgbehoevende mensen te verhogen. Die samenwerking kan gaan over de aanleg van bijkomende natuur in de buurt van zorginstellingen, het ontwikkelen van psychologische natuurbelevingspaden zoals in Finland (Korpela, 2011) of het betrekken van patiënten bij beheerswerken.

Bijlagen

Bijlage 1

Groennormen

Funcitieniveau	Maximum afstand	Minimumareaal
Woongroen	< 150 m	
Buurtgroen	< 400 m	> 1 ha
Wijkgroen	< 800 m	> 10 ha (park: > 5 ha)
Stadsdeelgroen	< 1.600 m	> 30 ha (park: > 10 ha)
Stadsgroen	< 3.200 m	> 60 ha
Stadsgroen (stadsbos)	< 5.000 m	> 200 ha

Van Steertegem, 2000

Referenties

Aertsens, J.; De Nocker, L.; Lauwers H.; Norga K.; Simoens I.; Meiresonne, L.; Turkelboom, F.; Broekx, S. (2012). Daarom groen! Waar om u wilt bij groen in uw stad of gemeente. Studie uitgevoerd in opdracht van: ANB – Afdeling Natuur en Bos; 144p.

Atchley RA, Strayer DL, Atchley P (2012) Creativity in the Wild: Improving Creative Reasoning through Immersion in Natural Settings. PLoS ONE 7(12): e51474. doi:10.1371/journal.pone.0051474.

Demolder H.; Peymen, J. (2012). Natuurindicatoren 2012. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en bosonderzoek, INBO. M. 2012.2. Brussel.

De Snijder, N. (2012) Het Kappaplan in beeld. Naar een natuurlijke en veilige toekomst voor onze kust. Natuurpunt.

Dumortier M.; De Bruyn L.; Hens M.; Peymen J.; Schneiders A.; Van Daele T.; Van Reeth W. (red.) (2009). Natuurverkenning 2030. Natuurrapport Vlaanderen. NARA 2009. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO. M.2009.7. Brussel.

European Commission (2013). The Economic Benefits of the Natura 2000 Network. Luxemburg. doi:10.2779/41957.

EU (2011). Is agromilieusteun goed opgezet en beheerd? Speciaal verslag nr. 7 2011. Uitgebracht krachtens artikel 287, lid 4, tweede alinea, VWEU. doi:10.2865/4663.

FOD Econome – Algemene directie Statistiek en Economische Informatie en Federale Overheidsdienst Financiën (Kadaster) (2012). Bebouwde gronden en aanverwante terreinen per gewest voor de periode 1985-2011. http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/leefmilieu/geo/bebouwde_gronden/

Glorieux, I.; MINNEN J.; VANDEWEYER J. (2005), Vlaanderen de klok rond - 2004. Enkele resultaten van het Vlaamse tijdsbudgetonderzoek (TOR'04). Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie. Vrije Universiteit Brussel.

Groenewegen, P.P., van den Berg, A.E., Maas, J., Verheij, R.A., Vries, S. (2012) Is a green residential environment better for health? if so, why? ALTERRA, Centrum Landschap - Mens en Maatschappij, ALTERRA - Research Institute for the Green World. *Annals of the Association Of American Geographers*. 102 (2012)5. - ISSN 0004-5608 - p. 996 - 1003.

Hanski et al. (2012). Environmental biodiversity, human microbiota and allergy are interrelated. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* Vol. 109, nr. 21.

Herremans M., Gielen K., Verbeylen G.; Vanreusel W. (2010). Biodiversiteit in Vlaanderen. Wat zit nog waar? Verbanden tussen landgebruik en fauna en flora aan de hand van waarnemingen.be. *Natuur.focus* 9(4): 140-150.

KMI (2009). Oog voor het klimaat. Koninklijk Meteorologisch Instituut van België.

Korpela, K.; Tyrväien, M. & Silvennoien, H. (2011). Favorite green, waterside and urban environments, restorative experiences and perceived health in Finland. *Health Promotion International*. 02/2010; 25(2):200-9. DOI:10.1093/heapro/daq007 pp.200-9.

Lambrechts, J., Boers, K., Jacobs, M., Mergeay, J., Machiels, W., Lefevre, A., Pandelaers, C. & Puls, S. 2013. Opmeten van de huidige ecologische situatie (T0) in de omgeving van het geplande eoduct Kempengrens over de E34 in Postel (Mol). *Natuurpunt Studie i.o.v. Vlaamse Overheid, LNE, Dienst Milieu-integratie Economie en Infrastructuur. Rapport Natuurpunt Studie 2013/1, Mechelen.*

Nys A, 2012. 'Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten 2006-2012'. Rapport Natuurpunt, Mechelen

RWO, 1997. 'Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Brussel.

RWO, 2011. 'Ruimte voor morgen. Burgerparticipatie voor een groenboek beleidsplan ruimte'. Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Brussel.

Van den Berg, A. E., & Custers, M. H. G. (2009). Benefits of gardening: Effects on neuroendocrine and affective recovery from stress. Aan te bieden aan *Health Psychology*.

Van Steertegem M. (eindred.) (2012). MIRA indicatorenrapport 2012. VMM. Aalst.

Van Steertegem M. (eindred.) (2009). Milieuverkenning 2030. Milieurapport Vlaanderen, VMM, Aalst.

Van Steertegem M. (eindred.) (2000). Milieu- en natuurrapport Vlaanderen: scenario's. MIRA-S. VMM. Leuven.

Vermeersch G.; Onkelinx, T. (2011). Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV). Trends na de eerste cyclus in een Europees perspectief. In Vogelnieuws November 2011 [INBO].

www.natuurindicatoren.be

Natuurpunt is de grootste natuurvereniging in Vlaanderen. Duizenden vrijwilligers en 400 professionele medewerkers werken voor de bescherming van belangrijke leefgebieden, soorten en landschappen. Om dit doel te bereiken beschermt de vereniging de resterende natuur in Vlaanderen door gebieden aan te kopen en beheren, door soorten en leefgebieden te bestuderen en monitoren, door mensen kennis te laten maken met de natuur en door beleidsbeïnvloeding op lokaal, regionaal en Europees niveau. Natuurpunt beheert meer dan 20.000 ha natuur verspreid over 500 natuurgebieden. 90.000 families zijn lid van Natuurpunt.

www.natuurpunt.be